

5

Hvem var faren til dette barn?

Langt de fleste børn i Danmark er født i ægteskab, og dermed vil der stort set altid være anført en far til barnet i kirkebogen. Det gælder 90-95 % af børnene, afhængigt af, hvilket århundrede, der er tale om. Igennem 1800-tallet steg andelen af børn født uden for ægteskab.

Derfor er det også klart, hvem vi som slægtsforskere skal antage må være far, idet vi anvender den kendte antagelse fra Romerretten, "pater est quem nuptiæ demonstrant". Det vil sige, at ægtemanden må antages at være far til børnene, der er født i ægteskabet, med mindre det kan bevises, at han ikke er det. Her skal det tilføjes, at en historie i familien om en anden far ikke er noget bevis, heller ikke selv om man ser argumenter som: "hvorforskulle min mormor lyve?". Erindringer er gjort af et skrøbeligt stof. Troværdigheden er større med skriftlige kilder (helst samtidige) eller DNA-analyser.

Samme princip gælder for børn født uden for ægteskab, hvis der er en far, der er dømt ifølge rettens afgørelser (fx faderskabssag), en far, som har erkendt faderskabet, eller en "udlagt barnefar". Selv om det i alle tilfælde er behæftet med usikkerhed, tager man udgangspunkt i det oplyste, medmindre der er dokumentation for andet.

I dette kapitel ser vi nærmere på, hvordan man kan finde oplysninger om faren, særligt hvis der ikke er oplyst nogen far til barnet i kirkebogen, eller hvor man er usikker på, om det er den korrekte. Faktisk ser vi også på moren, for på Fødselsstiftelsen i København kunne kvinder frem til 1936 føde børn helt anonymt, så her kan det også være, at morens identitet er ukendt.

Børn født i ægteskab

Som nævnt er langt de fleste børn født i ægteskab, og der vil derfor stort set altid være oplyst en far, der er morens ægtemand. Det er ikke altid korrekt – sidespring er kendt gennem alle tider – så selv om man må regne med ægtemanden som far, vil der være tilfælde, hvor det faktisk ikke er tilfældet – det vi kalder for ”falske fædre”.

Men hvor udbredt er det egentlig? Blandt slægtsforskere har man set mange tal smidt på bordet, og der bliver nævnt helt op til 30 % af børn, der ikke har den far, de tror. Det er faktisk et svært spørgsmål at undersøge, idet man før brugen af DNA havde begrænsede muligheder for med sikkerhed at fastslå et faderskab. Efter fremkomsten af DNA-tests er det til gengæld vanskeligt at sikre sig, at en statistisk undersøgelse rammer helt repræsentativt (dvs. tilfældigt udvalgte personer).

Et forskerhold fra John Moores Universitet i Liverpool gennemgik i 2005 et stort antal eksisterende undersøgelser fra hele verden om de falske fædre. Blandt de mange undersøgelser varierede andelen af forkert antagne fædre fra 0,8 % til 30 % med en klar tendens til, at jo mere repræsentativ undersøgelsen var, desto mindre var andelen. Lægges der størst vægt på de analyser, der er baseret på de mest repræsentative undersøgelser, bliver tallet omkring 1-2 % af børn, der ikke har den far, der står i kirkebogen.

Der er altså al mulig grund til at holde fast i, at man som slægtsforsker går ud fra, at personen, som er nævnt i kirkebogen som far, faktisk også er far – med mindre man har andre helt konkrete og skriftlige kilder, der peger på andet. En påstand om en anden far end den, der er nævnt i kirkebogen, bør som hovedregel kunne underbygges af DNA-analyser, som beskrives senere i dette kapitel.

Faderskab

Det var i 1700-tallet og tidligere strafbart at få et barn uden for ægteskab. Ved en forordning fra 1617 bestemtes det, at både manden og kvinden ved simple lejermål skulle betale lejermålsbøder, han 12 og hun 6 rigsdaler, og frem til 1763 stå åbent frem i kirken og skrifte. Ved simpelt lejermål var ingen af forældrene gift. Hvis manden derimod var gift – eller der var tale om gentagne lejermål – var der som regel en skærpet straf. Fra 1763 blev det åbenbare skrifte afskaffet, og bøderne for lejermål blev i al væsentlighed afskaffet i 1812.

Af hensyn til bødestraffen skulle kvinden ved dåben oplyse, hvem der var far til det uægte barn, hvilket omhyggeligt blev ført ind i kirkebogen, så han også kunne blive indberettet (udlagt barnefader). Men ud over bøden havde faren til 1763 ingen forpligtelser over for barnet.

Ved forordningen af 14. okt. 1763 kunne manden, hvis han anerkendte faderskabet, pålægges at betale alimentationsbidrag (bidrag til barnets underhold) indtil barnets 10. år. Dette ændredes i 1839 til 14. år og i 1888 til 18 år. I dag er grænsen 24 år, hvis barnet er under uddannelse.

Den ugifte mor og hendes barn skulle under alle omstændigheder hjælpes (fattigforsørgelse). Pligten påhvilede frem til 1844 det sogn, hvor barnet blev født, men fra 1844 påhvilede forsørgelsespligten det sogn, hvor moderen opholdt sig 10 måneder før fødslen. Fra 1844 ses derfor i kirkebogen som regel oplysning om moderens opholdssted 10 måneder før fødslen. Det kunne også give et fingerpeg om, hvor faren befandt sig, men dog en usikker antagelse.

Fra 1888 garanterede det offentlige for betaling af alimentationsbidraget til barnet, hvis faren ikke var i stand til at betale. Og med lov nr. 73 af 21. april 1892 blev det bestemt, at alle faderskabssager, også rent private aftaler, skulle godkendes af amtet.

Fra 1908 ændredes lovgivningen, således at oplysninger om faren var en forudsætning for offentlig hjælp. Dette blev ændret i 1937, hvorefter faderskabet skulle søges fastslået, blandt andet ved hjælp af blodprøver. Herefter havde moren pligt til at rejse en faderskabssag, hvis faderskabet ikke blev frivilligt anerkendt. Dog kunne moren bede om fritagelse om at oplyse farens navn, hvis hun i øvrigt selv kunne forsørge barnet uden hjælp fra det offentlige.

Der er således tre hovedscenarier for fastlæggelse af faderskabet for børn født uden for ægteskab:

- Moren har – på trods af skiftende lovgivninger – ikke villet oplyse, hvem der var far til et barn født uden for ægteskab (eller hun har ikke vidst det, fordi hun har været sammen med flere mænd i det, der kaldes avlingsperioden). Dette omfatter også de børn, der er født på Fødselstiftelsen i København eller Fødselsanstalten i Århus, hvor moren ikke har villet oplyse farens identitet. Og det omfatter de få tilfælde, hvor moren er fritaget for at oplyse farens identitet, fordi hun selv kan forsørge barnet uden offentlig støtte. I alle disse tilfælde er der ikke oplyst nogen far i kirkebogen eller andre kilder, og DNA er nok den eneste metode til at finde en sådan far.
- Faren til et barn født uden for ægteskab har erkendt faderskabet (uanset om han var far eller ej). Fra slutningen af 1800-tallet vil der være en registrering af, hvem faren var, og der vil være en alimentationssag. Faren navn vil således fremgå af kirkebogen, og hvis dette ikke er tilfældet, vil det kunne findes i fx amtsjournalen (alimentation). Som udgangspunkt må man regne med, at vedkommende er faren, medmindre en DNA-analyse viser noget andet.
- Moren har peget på en eller flere mænd, der kan være far til barnet, men ingen af dem har umiddelbart villet anerkende faderskabet (hvilket meget ofte var tilfældet). Her vil der være en faderskabssag, der er en retssag, som findes dokumenteret i retsprotokollerne. Desuden kan der være oplysninger i politiprotokollerne vedr.

afhøringer. Den mand, der bliver dømt til at betale børnebidraget (alimentation) må man regne som far, medmindre der er dokumentation for andet. Bliver flere mænd dømt som far "in solidum", dvs. retten har ikke kunnet afgøre, hvem af dem, der er far, bliver de alle dømt til at betale alimentationsbidrag (moren modtog dog kun det ene bidrag, resten gik i statskassen). Det kan derfor ikke afgøres, hvem der faktisk er faren med andet end en DNA-analyse.

*Karen Jensen, 29 år fra Korup.
Fotograferet til Odense Politis album
med mistænkelige personer. Var mor
til 3 uægte børn og boede i et fattighus
i Korup (arkiv.dk)*

Husk

Uanset, hvem der står som far til et barn i kirkebogen eller i arkiverne, kan det i sidste ende kun afgøres med absolut sikkerhed gennem DNA-analyser. Dermed er der risiko for, at man er nødt til at skrive dele af sit slægtstræ om.

Faderskabssag

Faderskabssager (også kaldet paternitetssager) er en vigtig kilde til at fastslå, hvem faren til et barn er. I sidste ende har man aldrig kunnet tvinge en kvinde til at navngive faren til et barn, og ved mange børn født uden for ægteskab er der ikke i kirkebogen nævnt nogen far. Men selv om faren ikke er nævnt i kirkebogen ved fødslen, kan der alligevel godt være en faderskabssag.

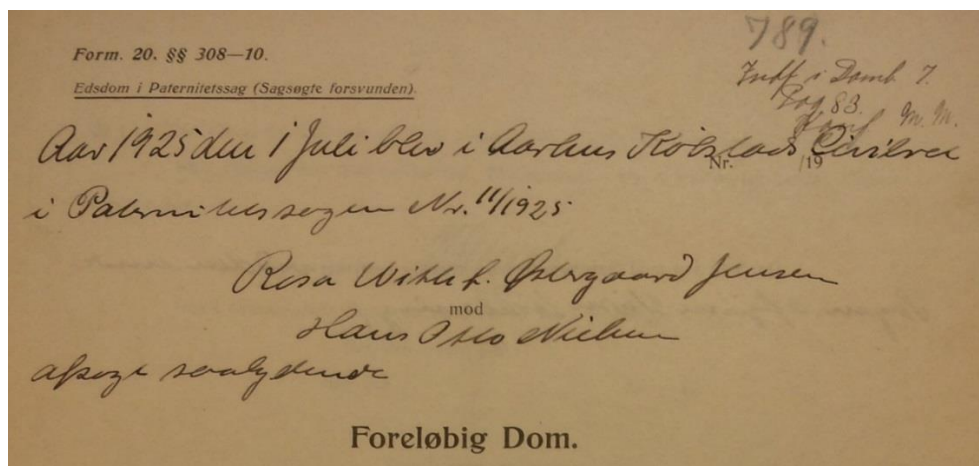
Hvis ingen vedkendte sig faderskabet til barnet, kunne der fra 6 uger før den forventede fødsel og frem til 5 år efter fødslen indledes en faderskabssag. Det var en sag ved domstolene (efter 1919). I en typisk sag vil man kunne finde, at en læge fastslog "avlingsperioden", altså den periode, hvor barnet kunne være undfanget. Politiet afhørte moderen om hendes forhold i denne periode, og potentielle fædre blev afhørt om deres syn på sagen.

Det er næppe overraskende, at mange mænd, der blev afhørt om at være far til et barn, i hvert fald i første omgang nægtede faderskabet. De kunne have mange "gode" grunde til, at de ikke kunne være faren, blandt andet ved at hævde, at moren havde været sammen med andre mænd i avlingsperioden.

Indtil man begyndte at anvende DNA som bevisførelse – hvilket reelt er den eneste sikre metode til at fastslå et faderskab – anvendte man blandt andet blodtypebestemmelse for barn og potentielle fædre for at hjælpe med at udelukke kandidater. Fra 1937 blev blodtypebestemmelse obligatorisk. Ud fra denne analyse og sagens oplysninger i øvrigt, skulle retten så bestemme, hvem der var den mest sandsynlige far til barnet.

Når faderskabet var fastslået – så godt man kunne – skulle bidragets størrelse fastlægges. Faren kunne dog, som barnet blev ældre, ansøge om nedsættelse af børnebidraget, og man ser i sagerne som regel hjerteskerende breve fra faren om, hvor ringe økonomiske forhold han har. Omvendt kunne moren ansøge om ekstra tilskud til fx konfirmation af barnet.

Det hændte ikke sjældent, at farens børnebidrag udeblev, og så skulle det sogn/den kommune, hvor moren boede, hjælpe med økonomisk støtte. Samtidig blev faren af politiet rykket for bidrag, og i sidste ende kunne faren komme i fængsel for at afsone bidraget.

Starten af dommen i faderskabssag 11/1925 fra Aarhus Købstads Civilret

Faderskabssager og alimentationssager findes på Rigsarkivet, og de skal som udgangspunkt findes i amtets arkiver. For at finde alimentationssager skal man kende morens navn og vide, hvor hun boede, og også gerne farens navn og bopæl. Bemærk, at forholdene for København var anderledes og behandles særskilt efterfølgende.

Man skal starte med kirkebogen, da der ofte er en reference til en faderskabssag, og så har man et startpunkt for sine undersøgelser.

Derefter skal man undersøge de specifikke arkivalier. Nogle af amtsarkivalierne findes online, mens andre ikke er det. Det varierer desuden fra amt til amt, og det ændrer sig, efterhånden som arkivalierne bliver skannet og lagt online. Det er derfor en god idé at finde arkivalierne i Rigsarkivets søgesystem Daisy og derigennem konstatere, om de er online eller skal bestilles til en læsesal.

Det er en særlig udfordring, at en faderskabssag blev ført i det amt og den retskreds, hvor faren boede, og da man som udgangspunkt ikke kender faren, kan det være svært. Et godt gæt er, at faren boede i samme amt som moren, og man bør derfor altid starte med det pågældende amt. Og ellers må man i gang med at søge i tilstødende amter eller amter, hvor man har en idé om, at faren boede.

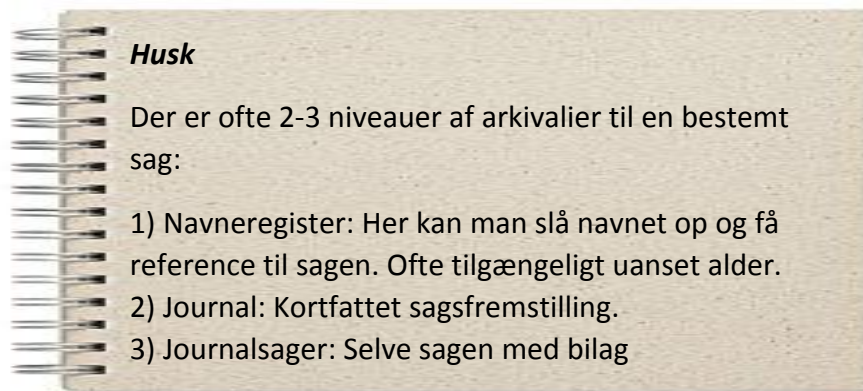
Tilsvarende forholder det sig med alimentationssager, når disse blev fastlagt af amtet og ikke i selve faderskabssagen. Alimentationssager blev ført af det amt, hvor moren boede, og man har derfor ofte bedre mulighed for at bruge dette som indgang, når man kender morens bopæl fra kirkebogen.

Arkivalie/indgang Periode: 1797-1919 Undtagen København	Typisk arkivskaber	Typiske arkivserier
Faderskab anerkendt	Amtsarkivalier for det amt, hvor faren boede (start evt. med det amt, hvor moren boede).	Alimentationsprotokol Almindelig Journal, evt. blot Journal Journalsager, evt. Alimentationssager
Faderskab ikke anerkendt	Sagen behandles ved retten, det vil sige herredsfoged, birk eller byfoged.	Tingbog Justitsprotokol Politiprotokol Evt. navneregister

Arkivalie/indgang Periode: 1919-1970 Undtagen København	Typisk arkivskaber	Typiske arkivserier
Faderskabssag ved amtet	Faderskabssager blev i reglen ført i det amt, hvor faren boede. Kender du ikke farens navn og bopæl, er det oplagt at starte med det amt, hvor moren boede.	Alimentationsprotokol Almindelig Journal, evt. blot Journal Journalsager, evt. Alimentationssager
Faderskabssag ved retten	Retten/byretten/civilretten m.v. Undersøg både morens og farens retskreds.	Sagliste for Civilretten, evt. sagliste for faderskabssager Dombog for Civilretten, evt. dombog for faderskabssager
Faderskabssag, politiets akter	Politiet i morens retskreds	Politiprotokol Politiprotokol for faderskabssager, evt. faderskabsprotokol

Arkivalie/indgang København	Typisk arkivskaber	Typiske arkivserier
Før 1858	Sagen befinder sig på Københavns Stadsarkiv	Rådstuens arkiv
1858-1872	Københavns Overpræsidium	Navneregister til OJ-Journal OJ-journal og OJ-sager
1873-1973	Københavns Overpræsidium	Navneregister til AJ-Journal AJ-journal og AJ-sager
Dog 1938-1952 for børn født i København	Københavns Overpræsidium	Navneregister til FJ-Journal FJ-journal og FJ-sager
Kartotek over alle fædre i sager fra og med 1927	Københavns Overpræsidium	Generalkartotek, mænd
Kartotek over alle mødre i sager fra og med 1947	Københavns Overpræsidium	Generalkartotek, kvinder

Når man finder en faderskabssag, vil man derigennem få farens identitet, det vil sige navn, fødselsdato og adresse. Derudover kan man finde en række bilag og domsdokumenter, der ofte giver mange detaljer om sagen, lige ned til præcist hvor barnet er avlet.

Udlagte barnefædre

Som tidligere nævnt blev den ugifte mor til et barn afkrævet forklaring på, hvem der var far til barnet. Dette betyder, at der i kirkebogen ved børn født uden for ægteskab meget ofte er en ”udlagt barnefar”, som er identificeret ved navn og måske også stilling og bopæl.

Når man støder på en sådan udlagt barnefar, melder der sig tit to spørgsmål:

1. Er det nu også den rigtige far, der er anført?
2. Hvordan finder jeg identiteten på den pågældende person, hvis oplysningerne er lidt sparsomme?

Ad 1: Er den udlagte barnefar den korrekte?

Vi må som nævnt i indledningen til dette kapitel som udgangspunkt antage, at det er den korrekte far – det står i kirkebogen. Desuden viser al historisk forskning, at det rent faktisk i langt de fleste tilfælde også er den korrekte far. Man skal i øvrigt undersøge, om forældrene efterfølgende blev gift, da der kan være tale om et fast par, som bare ikke nåede at blive gift, inden de fik deres første barn.

Selvfølgelig findes der eksempler på kvinder, der ikke var meget for at oplyse den rigtige far til et barn født uden for ægteskab – måske fordi faren var gift eller ikke ønskede sit navn frem. I sådanne tilfælde ville hun måske opdigte et navn, og det kunne typisk være en omrejsende person med et almindeligt navn – dem ville myndighederne alligevel aldrig kunne finde. Det kan slægtsforskeren så heller ikke, så sådanne flygtige personer kan være et tegn på, at den udlagte barnefar måske ikke er den korrekte.

Men de falske fædre er langt fra det normale. Historikeren Agnete Birger Madsen har undersøgt 134 fødsler uden for ægteskab i perioden 1830 til 1880 i to jyske landsogne,

Janderup i Ribe Amt, og Sankt Hans i Hjørring Amt. Undersøgelsen viser, at stort set alle de ugifte mødre var enten hjemmeboende hos deres forældre eller tjenestepiger på gårdene i området. De udlagte fædre var tjenestekarle på gårdene med enkelte undtagelser. Undersøgelsen afslører, at der kun var én enkelt ud af de 134 fødsler, hvor det viste sig, at den udlagte barnefar ikke var den rigtige far, men havde taget faderskabet på vegne af gårdmanden.

En anden lille undersøgelse er gennemført af denne bogs forfatter, der har efterlyst eksempler på udlagte barnefædre, der er blevet underkastet en DNA-analyse. Her viser det sig, at 7 ud af 7 udlagte barnefædre faktisk var de korrekte fædre til børnene.

Diverse konspirationsteorier og historier fra familien kan man desværre ikke bruge til så meget. I sidste ende må man sige, at det kun er en DNA-analyse, der kan give det sikre svar på spørgsmålet.

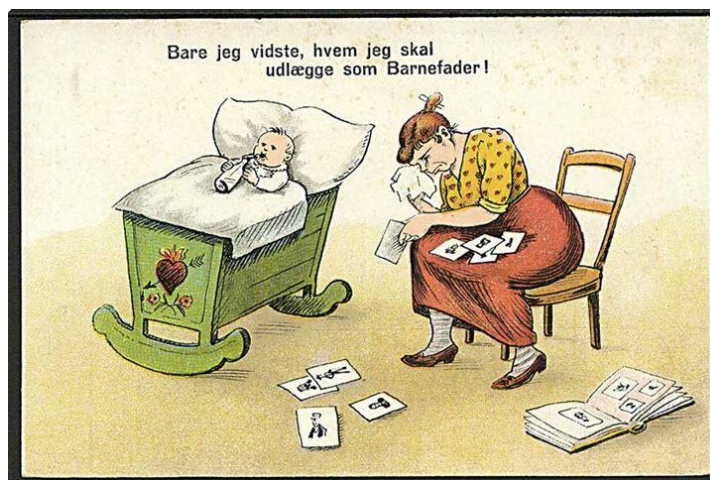
Ad 2: Hvordan finder jeg identiteten på den udlagte barnefar?

Med antagelsen om, at det er den udlagte barnefar, der reelt er far til barnet, er man alligevel ikke i mål. For hvem var "tjenestekarl Hans Jensen fra Sjølund", hvis han er anført som den udlagte barnefar?

Det kan være svært at finde en sådan person, og det bedste hjælpemiddel kan være folketællingerne – og især, hvis undfangelsen af barnet skete i et folketællingsår eller lige deromkring. Så må man gennemgå folketællingen for at se, om der er en person, der matcher beskrivelsen. Nogle gange er der anført, hvilken gård manden gjorde tjeneste på, og det hjælper noget på det. Det er bedst at tage en folketælling, der ligger før graviditeten, da mændene havde en tendens til at flytte væk fra området, når de blev stillet over for udsigten til et barn (i nogle tilfælde helt til USA).

Andre muligheder – måske i kombination med folketællingen – er at gennemse de tilgangs- og afgangslister, der findes for landsogne frem til ca. 1874, og derudover tjekke lægdsrullen for sognet.

Endelig skal man for en god ordens skyld tjekke, om moren senere blev gift med en mand med samme navn – for så kan det være ham.

Fødselsstiftelsen og Fødselsanstalten

Fødselsstiftelsen i København (senere Rigshospitalet) blev oprettet i 1750, og her kunne kvinder føde anonymt og få gratis lægehjælp. Formålet var at undgå drab på nyfødte, og moren blev lovet anonymitet til "evig tid". Denne regel blev dog ændret i 2007.

Frem til 1908 kunne kvinderne føde et barn helt anonymt – ikke engang Fødselsstiftelsen kendte morens identitet. Fra 1908 fik kvinderne pligt til at oplyse deres navn, som så blev skrevet i den hemmelige protokol. På denne måde kunne man underrette slægtninge mv., hvis

kvinden skulle dø i barselseng. Denne ordning varede indtil 1937, hvorefter det ikke længere var muligt at føde barnet anonymt.

I 1910 oprettedes i Aarhus Fødselsanstalten i Jylland, hvor mødre på samme måde som på stiftelsen i København fik tilbud om fødested og ophold i den første tid efter fødslen. Anstalten varetog også pleje af børn, som skulle adopteres eller sættes i pleje. Fødselsanstalten i Jylland tilbød dog ikke at hemmeligholde morens navn.

Fødselsanstalten i Jylland (Århus) omkring indvielsen i 1910. Her kunne ugifte kvinder – som ved Fødselsstiftelsen i København – føde deres børn og gratis bo på et pleje- og spædbørnehjem. 190.000 børn er født her gennem tiden.

Selv om morens navn måtte være kendt ved fødslen på Fødselsstiftelsen, blev mange børn født af ugifte mødre, som enten ikke ville eller ikke kunne oplyse et navn på faren. På denne måde ligner sagerne de tidligere nævnte sager om ukendte fædre, og man bør undersøge eventuelle faderskabssager og alimentationssager.

Derudover skal det nævnes, at der netop ved Rigshospitalet findes såkaldte paternitets-erklæringer fra fædre, der gav lov til, at barnet fik farens efternavn. Finder man derfor et barn født med ukendt far, men med et efternavn, der ikke er morens, bør man tjekke disse paternitetserklæringer, der på Arkivalieronline findes frem til 1921 (under Arkivalieronline > Social- og sundhedsvæsen > Fødselsstiftelsen > Paternitetserklæringer).

FN. 91317
II

Undertegnede, der er Fader til det af Pigen
Sophie Karoline Olsen

i Rigshospitalet d. 29/9 1911 fødte ^{Drenge}~~Pige~~ barn, giver her-
ved Tilladelse til, at det maa faa mit Efternavn.

København, d. 15/10 1911

Navn: Robert Carlsen

Stilling: Brobygger

Bopæl: Nannasgade 24-1 Sal

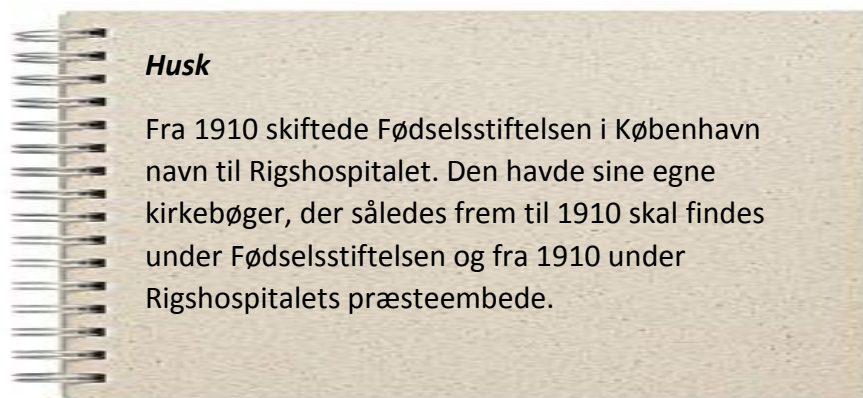
Paternitetserklæring, hvor Robert Carlsen i 1911 giver tilladelse til, at hans barn, født af pigen Sophie Karoline Olsen, må bære hans efternavn.

Hvis morens navn ikke er nævnt i Fødselsstiftelsens/Rigshospitalets kirkebog, kan det anbefales at tjekke den såkaldte udsætterprotokol, der indeholder oplysninger om, hvortil barnet blev udleveret (fx plejeforældre). Efter 1812 kom barnet ofte i pleje hos den biologiske mor, og derfor kan udsætterprotokollen indeholde oplysninger om den anonyme mor.

Efter 1908 har man følgende muligheder for at identificere den anonyme mor:

- Udsætterprotokollerne frem til 1918: Disse indeholder oplysninger om, hvem barnet er udleveret til (fx plejeforældre) samt oplysninger om morens navn, bopæl m.v. Det kan anbefales, at man først finder fødslen i Hovedprotokollen, hvor der er anført henvisningsnummer til udsætterprotokollen.
- Protokol over ugifte fødende fra 1908 til 1937: Denne protokol giver navnene på de hemmeligt fødende kvinder, ordnet kronologisk efter barnet fødsel.

De nævnte særlige protokoller findes på Arkivalieronline i gruppen "[Social- og Sundhedsvæsen](#)" og derunder "[Fødselsstiftelsen](#)".

Mødrehjælpen og diskrete ophold

“Foreningen for ulykkeligt stillede Mødre” og “Foreningen for enligtstillede nødlidende Kvinder med Børn” blev slået sammen i 1924 og fik navnet Mødrehjælpen. Det var fortsat en privat organisation i København, men fra slutningen af 1930'erne kom der også afdelinger til Aarhus og Odense.

I 1939 blev Mødrehjælpsloven indført, og dermed blev Mødrehjælpen en del af det offentlige system. Der blev oprettet 14 mødrehjælpsinstitutioner, og målgruppen blev udvidet til også at omfatte gifte kvinder.

Mødrehjælpens opgave var at vejlede kvinder i forbindelse med graviditeten, fødslen og rollen som mor samt give rådgivning af personlig, social, juridisk, pædagogisk og sundhedsmæssig art.

En Pige,
der venter sin Nedkomst, kan faa Ophold
hos **Frederikke Ejmander**, Hallingskøv-
vej 1, Svendborg. (3214)

Ophold og Adoption ønskes.

En ung, dannet og pæn Pige af god
Familie, som venter sin Nedkomst først i
September, ønsker Ophold paa et roligt
Sted. Samtidig ønskes Adoption mod
en god Udbetaling en Gang for alle.

Hallingskovvej 1 var et stort hus med mange værelser. I 1904 flyttede et ægtepar ind i huset. Manden Johan Walfred Ejmander var fra Sverige, og hustruen Anna Hansine Frederikke Hansen var født i Oure. Han står opført som gasværksarbejder og senere murerarbejdsmand, og hun var husmor. Fra 1908 til 1920 blev der født 61 børn på denne adresse!

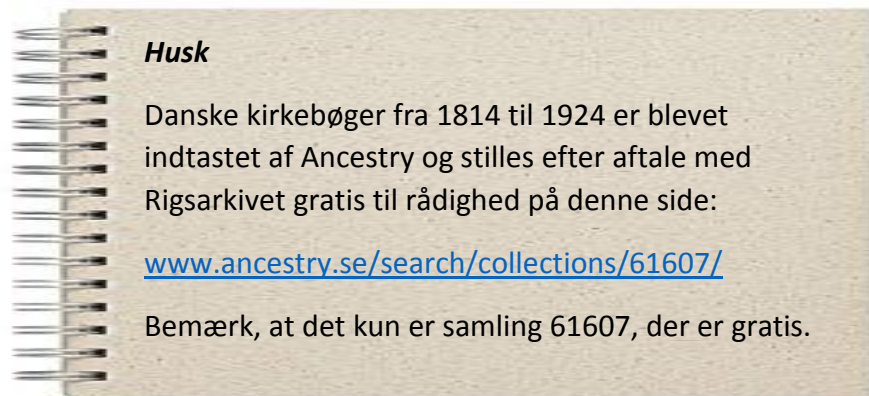
Da Mødrehjælpen ofte hjalp de ugifte mødre under deres graviditet, herunder med juridisk rådgivning i forhold til barnets far, indeholder organisationens arkiver ofte oplysninger om barnefaren og dennes bopæl. I arkiverne er der bevaret mange sager om hjælp i forbindelse med en forestående faderskabssag (de såkaldte hvide sager) indtil Mødrehjælpens ophør i 1976.

Man kan finde Mødrehjælpens sager i Rigsarkivets søgesystem Daisy ved at søge på [Mødrehjælpen](#) som arkivskaber.

I andre tilfælde blev den unge, gravide pige sendt på et såkaldt "diskret ophold" et andet sted i landet for at føde sit uægteskabelige barn. I de gamle aviser fra først i forrige århundrede og frem til midten af århundredet ses mange annoncer med overskrifter som "Diskret ophold", "Adoption", "Nedkomst" m.v. Det kunne være ægtepar, der ikke selv kunne få børn, og som tilbød ophold mod efterfølgende adoption. Andre fødte barnet og satte det i pleje hos familien, hvis det var muligt.

Har man i sin familie en sådan fødsel, hvor barnet ikke ses født i det sogn, hvor pigen boede (ofte hos forældrene), har man behov for at finde ud af, hvor barnet blev født, for at tjekke, hvad der måtte stå i kirkebogen om faren. Dette er dog ikke nemt, da der var hundredvis af sådanne steder over hele landet.

Den bedste mulighed for at finde en sådan fødsel er hjemmesiden DanishFamilysearch.dk (kræver registrering, men dette er gratis, med mindre man ønsker at undgå reklamer). Det forudsætter, at fødslen har fundet sted før 1960, idet siden indeholder en del fødsler fra kirkebøger fra hele landet i deres søgbare database. Har fødslen fundet sted for mere end 100 år siden, vil man kunne søge gratis efter den hos Ancestry.se i de indtastede kirkebøger, der findes der.

Soldaterbørn

Ifølge historieforskningen er der blandt børn, født i Danmark under eller lige efter den tyske besættelse, registreret 5.579 personer, som har fået udlagt en tysk biologisk far. Deres faderskabssager, som behandlede i perioden 1940-1951, er alle registreret i Justitsministeriet, og dokumenterne befinder sig i Rigsarkivet.

En del tilfælde, hvor faren var tysk, blev enten mangelfuldt registreret eller registreret med en dansk far. Foreningen af Krigsbørn vurderer, at det samlede antal tyskerbørn (også kaldet krigsbørn) her i landet, som har en tysk far og en dansk mor, er mellem 10 og 12 tusinde.

Det skal dog også bemærkes, at der i mange familier gik rygter om, at faren til et barn skulle være en tysk soldat, uden at det nødvendigvis var andet og mere end et rygte.

Første skridt vil være at undersøge, hvad der står i kirkebogen ved det pågældende barns fødsel. Gennem Rigsarkivets Arkivalieronline (Rigsarkivet.dk/arkivalieronline) kan man online se

stort set alle kirkebøger for danske sogne fra 1940 til 1946. Her vil man se navnet på faderen oplyst, og det kan være navnet på en tysk soldat eller bare teksten ”tysk soldat”.

Andet skridt er at undersøge, om der findes en faderskabssag. Som tidligere nævnt er der mere end 5.000 tyske soldater registreret hos Justitsministerets 1. kontor, og journalen til disse sager er en vigtig kilde til de navngivne tyske soldater.

For børn, hvor faderskabssagen er ført fra 1942 til og med 1944, er faderskabssagerne med de tyske soldater anført i de enkelte år i journalgruppe 161. Man slår derfor op i de enkelte år i journalen for Justitsministeriets 1. kontor og finder sagsgruppe 161. Her findes der et register til sagerne, hvor man kan slå parternes navne op (normalt morens).

For faderskabssager ført fra 1945 og frem – og det er langt de fleste – findes sagerne alle i [journalen for 1945](#) uanset tidspunktet for sagen (der blev ført faderskabssager med tyske soldater helt ind i 1950erne). I denne situation kan man altså nøjes med at bestille en enkelt journal for 1945, hvor man også kan finde et samlet register over sager ført fra 1945 og frem. Man kan i dette register slå den kendte parts navn op.

Når man har fundet sagens nummer i journalregistret eller journalen, kan man finde selve sagen i journalsager, under samme nummer.

Arkivalie/indgang	Arkivskaber	Arkivserier
Børn af tyske soldater		
Faderskabssager 1942-1944, register på moderens navn	Justitsministeriet, 1. Ekspeditionskontor	Journal, gruppe 161
Faderskabssager 1945-, register på moderens navn	Justitsministeriet, 1. Ekspeditionskontor	Pakke 938 med indhold fra U40 til U161
Faderskabssager, sagerne	Justitsministeriet, 1. Ekspeditionskontor	Journalsager

Det foregående er baseret på, at der findes en faderskabssag mod den tyske soldat. Som nævnt indledningsvis findes der givetvis mange børn af tyske soldater, hvor der aldrig har været ført en sag. Hvis der er tale om en sådan sag uden navngiven soldat, er det meget svært at finde frem til den pågældende far. En mulighed er dog – som nævnt ofte i dette kapitel – at anvende en DNA-analyse og forfølge DNA-matches med relation til Tyskland.

Der var også engelske soldater, der fik børn i Danmark. Som ved de tyske soldater er de engelske soldater registreret af Justitsministeriets 1. kontor. Sandsynligheden for at finde en far til et barn af en engelsk soldat er nok markant højere end for de tyske børn, da der jo ikke var samme skam forbundet med at have et forhold til en engelsk soldat.

Er faderskabssagen med den engelske soldat fra 1946 til 1948, findes sagen omtalt i journalen under det faste nummer 158. Man starter derfor med journalen for det år, hvor barnet er født, og går derefter frem år for år.

Er faderskabssagen ført efter 1948, ligger sagen ikke under et fast nummer i journalen. Det er derfor nødvendigt at starte med journalregisteret, der derefter henviser til selve sagen. Start med det år, hvor barnet er født og gå frem derfra – og slå moderens navn op i registeret.

Når man har fundet sagens nummer i journalregistret eller journalen, kan man finde selve sagen i journalsager, under samme nummer.

Arkivalie/indgang	Arkivskaber	Arkivserier
Børn af allierede soldater		
Faderskabssager 1946-1948, register på moderens navn	Justitsministeriet, 1. Ekspeditionskontor	Journal, gruppe 158 for hvert år
Faderskabssager 1949-, register på moderens navn	Justitsministeriet, 1. Ekspeditionskontor	Journalregister for hvert år
Faderskabssager, sagerne	Justitsministeriet, 1. Ekspeditionskontor	Journalsager

DNA

Vi har flere gange i det foregående henvist til, at man kan finde eller bekræfte en far (eller mor) gennem en DNA-analyse. Der skal derfor her være en kort gennemgang af, hvordan dette i princippet kan gennemføres. Selve metoderne kan være komplekse og kræver god indsigt i, hvordan man arbejder med DNA-matches fra DNA-databaserne. Så selv om det ser enkelt ud i

teorien, kan det være omfangsrigt og uden garanti for, at man kan få et resultat. Der findes bøger, der går mere i dybden om emnet.

De tests, man bruger som slægtsforskere, sammenligner to personers DNA og kan vise, hvor meget DNA man har til fælles (såkaldte DNA-matches i en autosomal test). Man bruger et af de testfirmaer, som er udbredte, og ens egen DNA bliver lagt ind i en database sammen med et stort antal andre personers DNA. Systemet tjekker så, om man har DNA til fælles med andre i databasen, et tjek der også foregår efterfølgende, efterhånden som databasen udvides med flere personer. Det er klart, at jo flere personer, der er testet og findes i DNA-databaserne, jo større er sandsynligheden for, at man finder spor af den familie, man leder efter.

Man starter med at lade sig selv teste. Danske Slægtsforskere anbefaler FamilyTree DNA, hvor testen hedder "Family Finder". Herefter kan man overføre testresultaterne til MyHeritage og supplere med matches fra deres database – og man kan vælge at lade sig teste ved flere udbydere såsom Ancestry.com for at udvide antallet af matches, man får.

Hvis man leder efter en ukendt person, er det afgørende, at man også får testet familiemedlemmer i den kendte del af familien. Hvis man leder efter en ukendt far, skal man have testet sin mor og/eller nær familie til hende (fx søskende, søskendebørn) – test gerne flere af disse. Leder man efter en ukendt farfar, skal man have testet sin mor og/eller nær familie til hende, og man skal have testet nær familie til sin farmor – og gerne flere i begge tilfælde.

Scenarie 1: Bevis for, at en navngiven far er den rigtige far

Det kan være, at man vil undersøge, om en udlagt barnefar er den korrekte far, eller man har på anden måde identiteten på en far, som man ikke er overbevist om er den korrekte.

Hvis personen er i live, kan man naturligvis teste vedkommende og direkte få svar på spørgsmålet. Ellers skal man have fundet en eller flere personer i familie med den pågældende

navngivne far og håbe på, at disse personer vil lade sig teste. Det kan være andre efterkommere efter manden (hvis han fik andre børn) eller det kan være efterkommere efter hans søskende eller efterkommere efter hans fætre og kusiner. I virkeligheden kan det være enhver person i hans familie, men jo længere væk slægtskabet er, desto sværere bliver det.

At finde efterkommerne til en person kan være en udfordring, men der findes også hjælp og litteratur om dette.

Det er ikke alle, der bare lader sig teste med en DNA-test, men der vil som regel være en del forskellige efterkommere, og man må således gå videre til den næste, indtil man finder en, der accepterer at lade sig teste.

Når man har resultatet fra et familiemedlem til den pågældende formodede far, skal der gerne være et DNA-match til dig af en bestemt størrelse, afhængig af slægtskabet. Dette er ikke et præcist tal og kan variere meget, men ved hjælp af et værktøj fra DNAPainter.com kan man ud fra slægtskabet se, hvad den gennemsnitlige match-værdi er, og det interval af værdier, den bør ligge inden for. Gør den det, er antagelsen om faderskabet højst sandsynligt korrekt – gør den det ikke, og relationen er tilstrækkelig tæt, kan man udelukke faderskabet.

Scenarie 2: Man leder efter en ukendt far (henholdsvis farfar)

Når man har fået matches fra sin DNA-test, skal man først og fremmest have identificeret stærke DNA-matches (helst over 100 cM), der ikke stammer fra ens mors side (henholdsvis fra ens farmors side). Det vil være matches, der ikke deler DNA med referencepersonerne i din familie (altså personer, der matcher dig, men ikke din mor, henholdsvis farmor, og deres familie).

Når dette er gjort, har man – forhåbentlig – et godt match > 100 cM, som man ved er på den ukendte fars (farfars) side. Hvis man ikke har et sådant match, bliver det i praksis meget svært

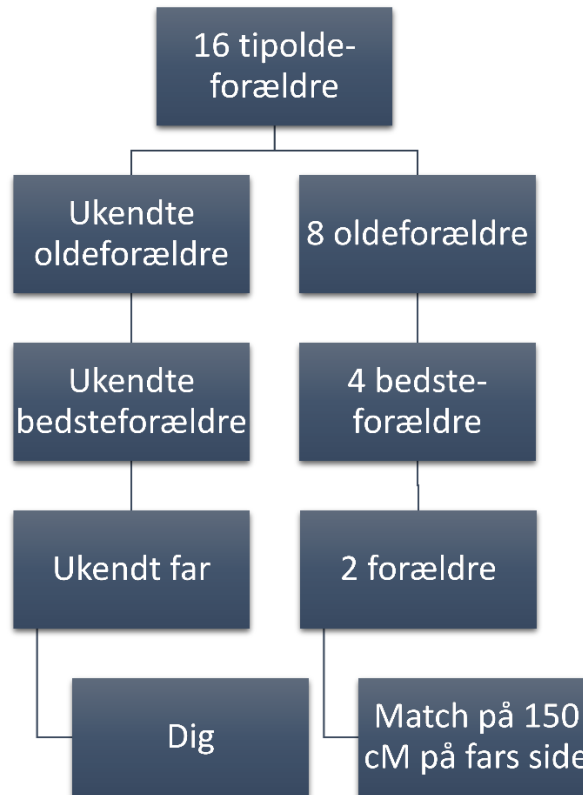
at bruge testen – man kan i så fald vente, til flere har ladet sig teste, og man måske får et bedre match at arbejde med.

Derefter er arbejdet i princippet enkelt:

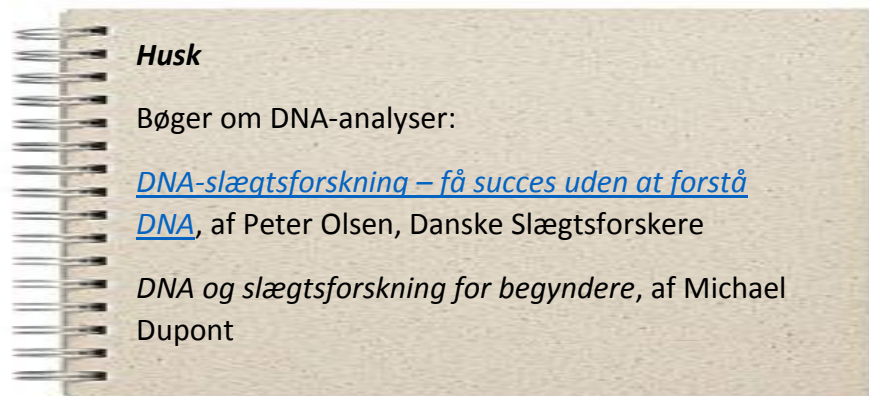
1. Man går det antal generationer tilbage, som matchet angiver. Er matchet fx på 150 cM skal man finde alle tipoldeforældre (par) for match-personen. Der er altså tale om 8 par af tipoldeforældre. Hvis man er heldig, har match-personen allerede oplyst disse i sit stamtræ, men man bør i princippet kontrollere dette. Ellers må man lave slægtstræet for vedkommende person.
2. Efter dette skal man finde alle efterkommerne efter de fx tipoldeforældre, man har fundet. Det kan godt blive til rigtig mange personer. Har hvert par af tipoldeforældre i snit fået 4 børn, er der altså 32 børn bare i første led efter tipoldeforældre. Man skal finde efterkommerne frem til den tidsperiode, hvor den ukendte far/farfar har levet, og man leder selvfølgelig efter mænd født i den tidsperiode, man ofte kan vurdere ud fra moderens alder +/- 5-10 år.

Selv om det lyder ret enkelt, kan det være og vil ofte være et meget stort arbejde at finde alle disse personer og efterkommere. Metoden til at finde dem er traditionel slægtsforskning.

Ender den beskrevne proces med at pege på et stort antal personer (efterkommere), kan man blandt disse eventuelt identificere den rigtige person ud fra de oplysninger, man har. Ellers må man i gang med at kontakte slægtens nulevende personer i de forskellige grene af de fundne efterkommere og bede disse tage en test. Derved får man efterhånden indsnævret den gruppe af mænd, der kan være tale om. I sidste ende skal man have fastslået faderskabet gennem en test af vedkommende - lever personen ikke længere eller vil personen ikke lade sig teste, kan man gøre det samme med et barn eller barnebarn til den formodede far.

Skematisk illustration af brugen af DNA. Hvis dit match fx er på 150 cM er det en rimelig antagelse, at du og din match-person har fælles tipoldeforældre. Du ved derfor, at hvis du finder alle tipoldeforældre til dit match, vil den ukendte far være en af efterkommerne efter disse

Konklusioner

Et af de vigtige principper i slægtsforskning er, at den mand, der står som far i kirkebogen, er barnets far, med mindre man har beviser for andet. Det vil jo i de fleste tilfælde være ægtemanden, når barnet er født i et ægteskab. Der er i nogle familier historier om, at faren til et barn ikke er den mand, der er nævnt i kirkebogen, og det kan selvfølgelig være korrekt – 1-2 % af alle børn har ikke den far, der står i kirkebogen. Men man er nødt til at undersøge det nærmere og finde dokumentation for dette.

Hvis barnet er født uden for ægteskab, er sagen selvfølgelig noget mere kompliceret. Men der er mange steder, man kan finde oplysninger om faren til et uægte barn. Faderskabssager er et oplagt sted at starte, blot skal man være opmærksom på, at der ikke altid er en faderskabssag, fx hvis faren indgik en frivillig aftale med moren.

Barnets mor skulle igennem tiden oplyse, hvem faren til barnet var, selv om det ikke altid blev overholdt (hun kunne nægte, eller måske var hun i tvivl om, hvis barn det var). Hvis oplyst, blev manden indskrevet i kirkebogen som "udlagt barnefader", hvilket er endnu et spor at gå efter.

Igen gælder princippet, at medmindre man har dokumentation for andet, må man antage, at den udlagte barnefar faktisk er faren. Undersøgelser viser, at dette er tilfældet i langt de fleste tilfælde (men ikke alle).

I sidste ende må man anvende DNA-analyser for at være helt sikker på, at man har identificeret den rigtige mand som far til et barn. Det gælder også tilbage i tiden – i hvert fald nogle generationer – for man behøver ikke at have DNA fra personen selv. Hvis man leder efter en person i sin egen slægt, vil man højst sandsynligt have arvet noget DNA fra denne person, og det samme vil personens øvrige efterkommere. Med en DNA-test for slægtsforskere vil man få identificeret et stort antal personer, som man deler DNA med, og det er der, analysen starter.